

Over drie jonge steenuiltjes

Het verhaal van hun belevenissen in drie bedrijven

Tekst en foto's (tenzij anders vermeld): Lilian Roosenboom, uilenwerkgroep

Dit is het verhaal van een steenuilgezin. Het verhaal van drie steenuilpulletjes, geboren in onze Krimpenerwaard, die door een onverwachte gebeurtenis in een stroomversnelling terecht kwamen, maar ook het verhaal van mensen die hun uiterste best doen om jonge verweesde dieren een nieuwe start te geven.

Het begin, eerste bedrijf

Het begon zo goed; op hun vaste stek in een nestkast van de NVWK startte het broedseizoen van dit steenuilpaar voorspoedig. Met een broedsel: drie eitjes die allemaal keurig uitkwamen.

Noodlot en hulp

Maar op een zaterdag in mei, de pulletjes waren ruim een week oud, ging het mis. Onze uilenwerkgroep werd gebeld; er was een dode steenuil gevonden. Een verkeersslachtoffer, volledig platgereden op het wegdek. Bij aankomst op de locatie zag onze (mede)coördinator dat het uiltje niet geringd was. Daardoor werd niet duidelijk van welk geslacht het was en waar het vandaan kwam. Wel wisten we dat er een broedgeval zat in een van onze nestkasten vlakbij. Bij het controleren van die kast zagen we drie jonge uilskuikens en één ouder.

Drie steenuilpulletjes van ongeveer 6 dagen oud, foto: nestkasthouder

Omdat steenuilen in de Krimpenerwaard schaars zijn - levend liggen ze niet voor het oprapen - besloten we het zekere voor het onzekere te nemen. Misschien was dit verkeersslachtoffer wel een van de oudervogels. We wilden het broedgeval ondersteunen met voedsel, om zo hun overlevingskansen te vergroten¹⁾. Er werden diepvriesmuizen gekocht en de nestkasthouder was bereid om dagelijks muizen neer te leggen in de nestkast. Zo zou er in ieder geval voldoende voedsel beschikbaar zijn zonder dat er gejaagd hoefde te worden. Die muizen verdwenen dagelijks, ze werden blijkbaar goed gegeten. Maar toch... na drie dagen lag één pulletje dood in de kast.

Op reis, tweede bedrijf

Toen is besloten om de twee overgebleven uilskuikens naar Vogelopvang Karel Schot te brengen. Een opvang weliswaar buiten onze regio, maar met veel ervaring in het opvangen van jonge vogels en roofvogels.

Nog diezelfde avond zijn we met de uiltjes warm toegedekt vanuit de Krimpenerwaard naar de opvang in Rotterdam gereden. Een ingrijpende belevenis voor pulletjes van ongeveer negen dagen oud, om zo - vanuit hun veilige donkere nestkast - verweesd op stap te moeten.

Onder de vleugels van Karel Schot en in de couveuse

Bij binnenkomst zijn de uiltjes eerst nagekeken. Ze zagen er goed uit en maakten geluid; dat leek een positief teken.

Om de pulletjes warm te houden²⁾, gingen ze samen de couveuse in: hun eerste binnenvverblijf. Er werd een voorzichtige start gemaakt met het toedienen van vloeibare (sonde)voeding en elektrolytvocht. Al snel bleek dat ze inderdaad in goeden doen waren: ze hadden grote trek. Het aanbieden van voedsel kon daarom worden uitgebreid met licht verteerbare insecten als wasmotten³⁾ en kleine stukjes zacht vlees zonder bot. Die stukjes vlees en de insecten werden afwisselend gegeven en aangevuld met voedingssupplementen, om zo geen tekorten te laten ontstaan tijdens hun ontwikkeling.

Couveuses bij de opvang

26 mei: steenuilpulletje in tweede buitenverblijf, foto: Suzanne de Winter

Inprent⁴⁾

Heel belangrijk voor (wilde) dieren in een opvang - in dit geval vogels - die ook weer uitgezet worden in hun biotoop, is voorkomen dat er inprent ontstaat met ons mensen. Het voederen wordt weliswaar gedaan door een voedermoeder of -vader, met een pincet, uit een bakje, maar deze vrijwilligers dragen beschermende kleding, blauwe handschoenen, een schort en een mondkapje. Daarnaast zijn de deurtjes van ieder verblijfhok niet doorzichtig. Hierdoor wordt hun herkenbaarheid als menselijk wezen tot een minimum beperkt en raken de jonge dieren zo min mogelijk vertrouwd met mensen. ➡

Vogelflat, een wand met rode deurtjes

Toen de uiltjes in staat waren zichzelf warm te houden, konden ze samen naar hun volgend binnenverblijf: de vogelflat, een reeks van vogelverblijven naast en boven elkaar. Ook in dit verblijf werden ze nog handmatig gevoederd, vanuit een bakje dat permanent in hun verblijf staat. Maar omdat het ze goed ging, waren er alleen nog weegmomenten en werden ze verder met rust gelaten. Hun witte dons ging steeds meer verkleuren, de bruine dekveertjes kwamen door.

Begin juni: het buitenverblijf

Het moment dat ze zelfstandig voedsel uit het bakje eten, is bepalend voor een volgende stap in hun ontwikkeling: ze kunnen naar een buitenverblijf. Dit ruime buitenverblijf is halfopen, zodat de uiltjes verschillende weersomstandigheden kunnen ervaren. Zo kan het er bijvoorbeeld wel inregenen, maar is er ook voldoende schuilmogelijkheid. Ook hier wordt de aanwezigheid van vrijwilligers zoveel mogelijk buiten hun zicht gehouden.

In dit verblijf werd een groene houten 'nestkast' geplaatst. Eerst op de grond, zodat de jonge uiltjes zonder te hoeven vliegen naar het bakje met voedsel konden. Dit bakje werd - buiten de nestkast - op een steeds wisselende plek neergezet zodat ze op zoek moesten naar het voedsel. Er stond altijd een bak met water om in te badderen. Zo konden ze hun nieuwe verpak in goede conditie houden. Ze gingen oefenen in vliegvaardig worden. Zodra ze dit onder de knie hadden, werd de groene nestkast hoger in het verblijf geplaatst. Vanaf dat moment kregen de jonge uiltjes ook levende

Methode

Om de uiltjes te laten wennen aan alweer een nieuwe leefomgeving wordt het balkon van de nestkast tijdelijk dichtgemaakt met gaas. Op dit balkon worden dagelijks prooien gelegd, afwisselend wasmotten en muizen. Zo kunnen de uiltjes hun nieuwe omgeving bekijken, maar zijn ze ook gedwongen daar nog even te blijven.

In de donkerte van de veilige kast kunnen ze tot rust komen. Belangrijk, want het vangen in de opvang, het ringen en de autorit levert hun toch de nodige stress op. Om zichzelf te kunnen redden in de vrije natuur, moeten ze eerst op krachten komen. Na een dag of vier wordt dan het gaas rond het balkon weggehaald en kunnen de uiltjes de kast zelfstandig verlaten. Wel worden nog een aantal dagen daarna overdag prooien op het balkon van de nestkast gelegd, zodat de noodzaak om te jagen nog even wordt uitgesteld. ➡

prooien aangeboden, zoals sprinkhanen. Op deze manier leerden ze aanvliegen en jagen op bewegende prooien.

Om te kijken of die ontwikkeling naar wens gaat, werd er af en toe gefilmd en werden hun braakballen⁵⁾ nagekeken om te zien of er bij beide uiltjes voldoende voedsel in gaat. Net als in de vrije natuur - als weersomstandigheden het jagen onmogelijk maken - was er af en toe een balansdag: een dag waarop geen voedsel werd aangeboden. Dit hele proces doorliepen de uiltjes voorspoedig, zodat onze werkgroep in de laatste week van juni een afspraak kon maken om de uiltjes weer op te halen en in de vrije natuur uit te zetten.

Nieuwe aanwas

Precies in die laatste week, werd opnieuw een jong steenuiltje binnengebracht bij Karel Schot. Dit uiltje was jonger dan onze Krimpenerwaard-uiltjes en gevonden in de Hoekse Waard. Na uitvliegen was het slachtoffer geworden van een kat, maar wonder boven wonder was het er zonder erge verwondingen vanaf gekomen. Maar nu helaas wel in de vogelopvang.

De drie uiltjes bleken goed met elkaar in één verblijf te kunnen. In overleg met onze werkgroep is dan ook besloten om de drie uiltjes gezamenlijk op een voor hen geschikte locatie in de Krimpenerwaard uit te zetten.

Uiltje in de transportmand

Ringen

Maar eerst moest er nog wel geringd⁶⁾ worden. Door de uiltjes van een nummerring te voorzien, kunnen ze op hun verdere omzwervingen gevolgd worden als ze ergens worden waargenomen. Nog één keer op een weegschaal en aan de hand van de vleugellengte werd hun leeftijd vastgesteld. De Krimpenerwaarduiltjes werden geschat op 54 dagen oud, het Hoekse Waard-uiltje tien dagen jonger. Onze vaste ringer Cor Oskam heeft op locatie Karel Schot de uiltjes geringd, hun gegevens genoteerd en ze vervolgens meegenomen naar een locatie in onze Waard, waar ze zijn uitgezet. Maar daarover in het laatste bedrijf meer ...

Medewerkster Vogelklas en Cor Oskam

Terug naar de Krimpenerwaard, derde bedrijf

Om de uiltjes een zo goed mogelijke start te geven bij het uitzetten, vroegen we advies aan collega's van een uilenwerkgroep die hier al veel ervaring mee hebben⁷⁾. Een goede voorbereiding bleek noodzakelijk. De uitzetlocatie werd zorgvuldig gekozen en voldeed aan de randvoorwaarden. Een rustige locatie zonder al te druk verkeer, met verschillende schuil- en nestmogelijkheden in de nabije omgeving van de uitzetkast. En minstens even belangrijk ... geen bezet bos⁸⁾ of steenuil territorium in de directe omgeving. Kortom, een zo veilig mogelijke plek.

Op de uitzetlocatie

Voorafgaand aan de uitzet dag verzetten onze werkgroepleden nog wat werk. Oude knotwilgen in de directe omgeving van de uitzetkast werden teruggesnoeid, laaghangende takken werden weggehaald, zodat de holtes in de stammen bereikbaar werden als extra schuil- en uitzichtplekken voor de jacht. Ook een nabijgelegen grasperceel werd gemaaid; in kort gras was het voor de steenuiltjes met hun korte pootjes makkelijker jagen.

En precies zo is het uitzetten gegaan. Om de eerste tijd te kunnen bijvoeren, kregen we van de beheerder van Karel Schot twee zakken diepvriesprooien mee. De drie jonge uiltjes werden op de uitzet dag voorzichtig door de ringer in de uitzetkast geplaatst. En met voldoende muis op het balkon zijn ze hun eerste nacht ingegaan.

Krimpenerwaard-uiltje, foto: Marius Rouwendal

De volgende namiddag bleken de muizen opgegeten en lieten de drie uiltjes zich even gezamenlijk zien voor het gaas. Ook de dagen erna verdwenen de prooien van het balkon en soms was er even een glimp van een uiltje zichtbaar terwijl die - bij het zien van een mens - snel de donkere nestkast in vluchtte.

Op dag vier werd het gaas verwijderd. De uiltjes lieten zich daarbij niet zien, ze zaten muisstil in de kast. Wij legden wel nog steeds prooien, wasmotten én muis op het balkon, zodat er in ieder geval voedsel voorradig was, ook als ze de kast voor een rondvlucht zouden verlaten. De dagen daarna werden niet alle prooien meer opgegeten, maar veranderden die wel van plaats. Blijkbaar werd er mee gesleept.

Links: diverse takken werden op de laatste dag nog gesnoeid

Links: dag na het uitzetten, nieuwe prooien zijn neergelegd
Rechts: het Hoeksewaard-uiltje

Op de zevende dag na het uitzetten, zagen we in de nabijheid van de uitzetkast een van de steenuiltjes verscholen zitten in een holte van een knotwilg; we hadden de knotwilgen niet voor niets wat toegankelijker gesnoeid. De door ons neergelegde prooien op het balkon werden toen niet meer opgegeten. Bij een controle overdag bleek geen van de uiltjes in de uitzetkast aanwezig. Daarom besloten we dat dit het moment was om te stoppen met onze menselijke interventie. De drie jonge uiltjes waren in staat om in alle vrijheid hun eigen weg te kiezen.

Dankwoord

Onze grote dank gaat uit naar Vogelopvang Karel Schot; naar alle vrijwilligers en beheerder Monique de Vrijer, voor hun kundige en intensieve zorg waarmee ze de jonge verweesde steenuiltjes een nieuwe kans hebben gegeven. En naar de twee betrokken nestkashouders, van het broedpaar en de uitzetkast. Ter bescherming van de specifieke nestkastlocaties kunnen we hen niet bij naam noemen.

1) Bij steenuilen zijn de taken in de broedperiode in de regel strak verdeeld. Man uil jaagt en brengt het voedsel binnen. Vrouw uil verzorgt de jongen; zij houdt ze warm en voert de kleine kuikens met stukjes vlees die ze van de prooien afscheurt.

Als een oudervogel komt te overlijden als er jonge pulletjes zijn, loop het – door deze specifieke taakverdeling – met een broedsel meestal niet goed af. Al zijn er natuurlijk uitzonderingen.

2) Jonge dons-pulletjes zijn nog niet in staat zichzelf warm te houden, daarvoor moet hun verenpak verder ontwikkeld zijn.

3) Wasmotten zijn de larven van een nachtvlinder. Ze zijn energie- en eiwitrijk, hebben weinig chitine in hun lichaam (in vergelijking met bijvoorbeeld meelwormen) en zijn daardoor licht verteerbaar.

4) Inprent(ing) is een leerproces dat op zeer jonge leeftijd plaatsvindt. Als een wild dier op jonge leeftijd te veel aan menselijke aanwezigheid gewend raakt, kan het zich daardoor later niet meer goed verhouden tot soortgenoten en geen zelfstandig bestaan opbouwen in zijn natuurlijke omgeving.

5) Braakbal: onverteerbare prooiresten (haren, botjes, nagels) worden als een ronde of ovale brok materiaal uitgebraakt.

6) Terugmeldingen van ringnummers gaat via Griel, na een melding krijgt zowel de melder als ringer hierover bericht.

7) Met dank aan Christien Hermsen en Anita van Dooren, coördinatoren uilenwerkgroep Oisterwijk.

8) Bosuilen zijn geduchte predator van de steenuil. 🦉

